

iv.4. Soziatiboa: *-kilan* (v *-kin*)

Egilea: Cecilia Fernández

Nola aipatu: Fernández, Cecilia. (2022). Soziatiboa: *-kilan* (v *-kin*). In Bilbao, Kristina, Ane Odria, Ane Berro, Josu Landa & Beatriz Fernández (eds.), *Euskara Bariazioan / Basque in Variation (BiV)* (3. arg.). UPV/EHUko Argitalpen Zerbitzua. [Interneten eskuragarri: <https://basqueandbeyond.ehu.eus/biv/?o=chapters&id=4&e=27&h=eu>]. ISBN: 978-84-1319-456-1.

Gako-hitzak

genitiboa, postposizioak, soziatiboa (komitatiboa)

Deskribapena

Aurreko kapituluan (43) azaldu denez, euskaraz soziatiboa (komitatibo ere deitu dena) adierazteko, posposizio bat erabiltzen da. Euskara batuan eta hizkera gehienetan lekukotzen den atzizkia *-kin* da. Posposizio honen aurrean genitiboa azaldu behar da beti:

(1)	Zurekin	etorri	naiz
	zu.GEN.SOC	etor.PTCP	1SG.ABS.izan

Dena dela, zenbait hizkeratan *-kin* posposizioaz gainera, *-kilan* atzizkia ere erabiltzen da. Kasu honetan, *-kin* soziatiboa osatzen duten *-ki* eta *-n* osagaien artean, adlatiboarekin antza duen *-la-* morfema bat tartekatzen dela ageri da. Kasu honetan, *-gaz* aldaerarekin ez bezala, *-kilan* posposizioak genitiboaren gainean eraikia behar du, *-kin* morfemak bezala.

(2)	Airatu	da	bertze	batekilan
-----	--------	----	--------	-----------

Banaketa dialektala

Zuazok (2014: 136, 258) adierazten duenez, *-kilan* atzizkiaren eremua ipar-ekialdeari dagokio. Bere deskribapenaren arabera, Ipar Euskal Herri ia osoan erabiltzen da aldaera hau, Lapurdiko mendebaldean izan ezik (Uztaritzeko eskualdean ezartzen du muga). Hegoaldean, aldiz, ez da aldaera hau ezagutzen, eta 43. kapituluan azaldu bezala, *-gaz* atzizkiarekin batera ageri zaigu hego-mendebaleko hizkera batzuetan.

Bestalde, badirudi *-kilan* aldaera *-kin* aldaerarekin batera ageri dela aldaera hau erabiltzen den euskalkietan, hau da, *-kilan* formak ez duela *-kin* guttiz ordezkutzen. Alternantzia honen arrazoiak "Eztabaida teorikoa" atalean aztertu ditugu, eta eman dezake esanahiaren ñabardura bat adierazten duela, edo adieraziko zuela noizbait. Gaur egun, ordea, ematen du ñabardura hau lausotu egin dela. Adibidez, alternantzia honen berri ematen du Zuazok (2014: 136) bi formen arteko esanahi desberdintasunik azaleratu gabe, eta berdin egiten du Epeldek (2004a) Larresoro, Ezpeleta, Zuraide eta Itsasuko euskaraz ari dela. Honekin batera, Epeldek (2004a) adierazten du, hizkera hauetan bi formak erabiltzen diren arren, *-kilan* gutxiago erabiltzen dela.

Datu-basearen emaitzak

Gure datu-basean ageri diren datuek lan dialektologikoetan deskribatu den banaketa azaltzen dute. Nafar-lapurteraz eta zuberotarrez lekukotzen da atzizki hau, Oragarre eta Urdiñarbeko datuetan. Nafar-lapurterari dagokionez, datuek erakusten dute sortaldeko aldaera dela *-kilan* forma ageri duena, Lapurdiko hizkerek ez baitute aldagai hau lekukotu, izan ere, *-kin* baino ez da lekukotu Ziburun eta Larresoron. Azken datu hau ez dator guttiz bat Epelderen (2004a) deskribapenarekin, baina egileak berak adierazten duenez (2004: 284) *-kilan* aldaera gutxiago erabiltzen da, eta, hortaz, hau izan daiteke arrazoa ezaugarri honetan ezezko erantzuna jasotzeko gure datu-basean.

Eztabaida teorikoa

EGLU Ien arabera (Euskaltzaindia 1985 [1991]: 287-288), sozietiboaren forma *-(r)ekin* da mugagabea, *-arekin* mugatu singularrean eta *-ekin* mugatu pluralean. Sozietiboa euskaraz kidesuna adierazteko erabiltzen da gehienbat, baina baita ere, modu, kausa edo instrumentaltasuna adierazteko, batzuetan instrumentaleko posposizioaren (*-z*) ordez. Honekin batera, denborazko zentzuan ere erabili daiteke. Euskaltzaindiak (1985 [1991]: 290) Pierre Lafitteren gramatika (1979 [1944]) aipatzen du *-ekila* atzizkia *-ekinen* baliokide hutsa ez litzatekeela adierazteko. Izan ere, Lafitteren (1979 [1944]: 60) arabera, *-kilan* *-kinetik* bereitzen da *-kilanek* berarekin dakarrelako "norbaitekin elkartzeko mugimendua" (jatorrizkoan, «un mouvement pour se joindre à quelqu'un») adiera. Aldiz, *kin*-ek "elkartzte burutua" (jatorrizkoan, «l'union réalisée») adierazten du. Hala ere, Lafittek berak azpimarratzen du euskaldun asko ez direla bereizketa honen jakitun. Hain zuzen, Epeldek (2004a),

Larresoroko aldaera aztertzerakoan, ez du ikusten inongo desberdintasunik *-kin* eta *-kilanen* arteko erabileran.

Hualde eta Ortiz de Urbina gramatikan, Hualdek (2003a: 184) adierazten du sozietibo edo komitatiboa genitiboan oinarritzen dela, nahiz eta genitiboaren atzizkiak duen azken sudurkaria (*-ren*) ageri ez duen sozietiboarekin elkartzerakoan (*-ki*). Gramatika honetan adierazten denez, ekialdeko hizkerak (Erronkaria barne hartuta) *-ki* eta *-kila* aldaerak dituzte.

Aipamenak

- Epelde, Irantzu. 2004a. «Lapurdiko hego-ekialdeko euskararen kokapenerantz» *FLV*, 36, 96. 271-304.
- Euskaltzaindia. 1985. *Euskal Gramatika: Lehen Urratsak I*. Iruñea: Institución Príncipe de Viana eta Euskaltzaindia. [Reprinted in Euskaltzaindia. 1991]
- Hualde, José Ignacio. 2003a. «Case and number inflection of noun phrases». In José Ignacio Hualde and Jon Ortiz de Urbina (eds.), *A Grammar of Basque*. Berlin: Mouton de Gruyter. 171-187.
- Lafitte, Pierre. 1944. *Grammaire Basque (Navarro-Labourdin Littéraire)*. Baiona: Librairie Le Livre. [Reprinted in 1979. Donostia: Elkar]
- Zuazo, Koldo. 2014. *Euskalkiak*. Donostia: Elkar.

